

GOŁĄB (116) *sb m*

-b *miękkie*.

-ą- (26), -ąm- (1).

-o- (25), -ó- (1); -o- : -ó- *Mącz* (16 : 1).

sg N gołąb (27). ◊ *G* gołębia (6) [*w tym FalZioł* IV 21a może *N sg f od GOŁĘBI*]. ◊ *D* gołębiowi (4). ◊ *A* gołębia (5). ◊ *I* gołębiem (6); -em (1), -(e)m (5). ◊ *L* gołębiu (1). ◊ *pl N* gołębie (33), [gołębiowie (*Linde*)]. ◊ *G* gołębi (10), gołębi(o)w (2) *FalZioł*, *KrowObr*. ◊ *D* gołębiom (3); -óm (1), -(o)m (2). ◊ *A* gołębie (16). ◊ *I* gołębmi (1). ◊ *L* gołąbi(o)ch (1). ◊ *du L (cum nm)* gołębiu (1) *BierEz N*.

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI – XVIII w.*

*zool. Columba livia domestica (Rost); Palumbus torquatus Kaup. (Rost: grzywacz); Columba oneas L. (Rost: dziki, leśny gołąbek); ptak domowy lub żyjący w stanie dzikim; columbus Murm, Mymer¹, Mącz, Calag, Calep, Cn; columba Mącz, Calag, Cn; palumbes, peristera Mącz (116) : Gołębie się rządowali/ Iże go [jastrzębia] Krolem wybráli: Ale im był potym prześiadł/ Po dwu gołębiu ná dzień iadł BierEz N, N, S2v [2 r.], S3v [2 r.]; OpecŻyw 72v, 73; Murm 86; Mymer¹ 25; GOłąb iefth ptak barzo chędogi/ żadnego ścirwu ani plugawey rzeczy nie pożywiaiączy, telko łamo czyfste ziarno. FalZioł IV 21a; Krew Gołębia/ zwłafzcza pod śkrzydły wypufzczona/ na oczy krwawe barzo pomaga FalZioł V 21a, +7a, *3a, I 46c, IV 20d, 21a [2 r.], 24b, 26b [2 r.]; GlabGad E6 [2 r.]; MurzNT 216 marg; MurzOrt Bv; KromRozm II r2v; I w infzã się poftawę vbierzę/ ptakiem álbo gołębiem się vtzynie iż się mnie niebęda mogli dotknać. KrowObr 146v, 125; RejFig Aa4; Co mowią o Gołąbioch/ iż żołci nie máią RejZwierz 63, 78v, 119 [3 r.], 120; a śprzewrãcał Ńtoły bãnkiarzow/ y Ńtołki tych co przedawáli gołębie. BibRadz Mar 11/15; BielKron 24, 264, 318v, 427v [2 r.], 441 v, 451v; Columbarius, Który zá gołębmi biega. Mącz 60c; Columbis inest quidam gloriae intellectus, Gołębie máyã w fobie nieyãki rozum á bãcznoř gdy ye chwałã/ rozumieyã gdy ye chwałã. Mącz 43lc, 60c, 170b, 188a, 291c, 428c, 464b; SienLek 7 [2 r.], 246v, Xv; GórnDworz Ll5; á iefth tylko iãko on Ńtãrořwiecki mãrmorowy filar/ á ná nim chłop s Ńpiże vlany/ co tylko wroble álbo gołębie ná nim fiadãią RejZwierz 160v, 274; Gołębie lifty nořili. BielSpr 47v marg, 47v [2 r.], 49, 62v [2 r.]; PaprPan Z; Calag 477a; gdyby on był z nãtury gołębiem/ á nie duchem/ ále iż nie był/ przeto tę formę ábo křztałt gołębiã ná się brał. CzechEp 316, 187, 316; KochFr 117; Calep 218a; Duch ś. vkãzuie się w ofobie gołębiã WujNT 129, Matth 21/12, Mar 11/15, Ioann 2/14, 16; SzarzRyt B4v.*

W porównaniach (15): FalZioł IV 2a; Zãtim poczęli lãtãc nietoperze tak wieley [!] iãko gołębie HistAl H7; bãdźcieř tedy rořtropni/ iãko wężowie/ á prořci iako gołębie. KrowObr 237v; Rzekł ieden/ pãtrž iãka to mãla kreãturã/ Wřdy się go ludzie boiã/ by Gołębie Kurã. RejZwierz 14v; BielKron 451, 457; Mącz 285a; RejPos 42v; PEwnie ci Woroniczy nam się tu rořpłodzã/ Bo się wřzytko parkãmi by gołębie rodzã. PaprPan Z, V2v; KochPs 80, 97; Piřzczę/ iãk ptãřzę/ od mãtki zgubione/ Hukam/ iãk gołąb/ po dzieciãch Ńtrãconych GrabowSet G4v; CzãhTr Iv; A onã iãko iãłtržãb z oftręmi hakãmi Gołębiã gdy dogania/ w głodzie przechowãny GosłCast 58.

Frazy: »gołębie się lęgã« [szyk zmienny] (3): Decies in anno pariunt columbae, Dziefięć kroć lęgã się gołębie w rok. Mącz 79a, 46b, 60c.

»gołąb (przy)leci« [szyk zmienny] (4): Owa gołąb z swoim łtádem [...] Ná onę sieć przylećieli. *BierEz* S3v; Słowo łacińskié i greckié znaczy i łamcą i łamicę iako zaś i wpolskiém ięzyku gdy mówięm gołębie lecą zarás tam rozumiemy i gołębicę *MurzNT* 41 *marg*; *RejFig* Aa4; *BielSpr* 47v.

Wyrażenia: »biały gołąb« (1): parę białych niech Cupido Gołębi lecem iedwabnym pożenie/ Przez chmurne ćienie. *SzarzRyt* D4v.

»para gołębi« (4): był obyczay v Zydow/ iż fie s parą gołębi położnicá káżdá muliáła okázác *BielKron* 138, 456; *BielSpr* 47v; *SzarzRyt* D4v.

Zestawienia: »dworowy gołąb« = *Columba livia domestica* (Rost) (1): Drudzy telko lecie [jajca noszą]/ ty zową dworowe gołębie. *FalZioł* IV 21a.

»dziki gołąb« = *Palumbus torquatus* Kaup. (Rost: grzywacz); *Columba oneas* L. (Rost: dziki gołąbek); *columba agrestis* Mącz, Cn; *palumbes* Mącz; *columba saxatilis* Cn [szyk 4 : 3] (7): *FalZioł* IV 21b; Ptákw rozmáitych tá wyłpá ma dofýć/ to iefł/ ma Kuropátwy/ Gołębie dżikie/ Pawy *BielKron* 448v; *Palumbes*, Grziwacz/ dżiki gołąb. *Mącz* 274c, 60c [2 r.], 224a; *Palumbinus* – Zdzikiego gołębia. *Calep* 749b.

»gołąb leśny« = *Columba oneas* L, (Rost: leśny gołąbek) (1): GRzwacz [!] iefłh Gołąb leśny/ ale wiétfzy niżli dziki albo Domowy. *FalZioł* IV 21b.

»gołąb swojski, domowy« [szyk 2 : 2] (3 : 1): *FalZioł* IV 21b; *Cellares columbae et palumbes, id est, domesticae*, Swoyskie gołębie. *Mącz* 46b; *Miscellum columbarum genus vocat Varro quod non aggrete esł, nec domesticum, sed utroque temperatum*, Gołębie áni dżikie áni swoyskie/ ale z obudwu rodzáyów zmiefzáne. *Mącz* 224a, 60c.

W przen (1) : OTo ty piękna przyiaćiołko moiá/ oto ty piękna (iełteś)/ oczy twoie gołębie z poyśrzodku kędzierzy twoich *BudBib Cant* 4/1.

Przen (1) :

Wyrażenie: »biały gołąb« [o św. Piotrze] (1): Piotr pochodnia wśzytkiey ziemie/ biały y czyłty gołąb/ rzezwy Apołtoł *SkarŻyw* 595.

Synonim: zest. »gołąb dziki«, »gołąb leśny«: grzywacz.